

Csejdy Virág

Egy hadifogoly rajzos naplója a Nagy Háborúból (1. rész)

A Nagy Háború az emberiség történetének addigi legnagyobb világégése volt. Minden nemzet, amely részese volt, megemlékezik erről a szörnyű veszteségekkel járó eseményről, az elérhető dokumentumok közzétételével, a legfrissebb kutatások eredményeinek kiadásával.

Hamarosan megnyílik a Vigadóban a magyar hadifoglyok emlékére rendezett kiállítás, amelyen az általunk itt közölt rajzos napló is szerepelni fog.

Helm Ödön füzetét a rendszerváltás évében, 1989-ben találta Stefanovits Péter festőművész az akkori bolhapiacra, az Ecseri úton. Meglepődött a rajzok remek állapotán. Fedele ugyan nem volt a füzetnek, de a rajzok jó minőségű, kb. 100 grammos papíron, 13x23 cm-es méretben összefűzve, teljesen sértetlenül vészeltek át több mint hetven évet. A rajzoló jól megkomponált, és sokszor szinte kedélyes hangulatú képekben számol be a leglényegesebb eseményekről. Két szálláshelyet is megmutatnak a képek, az elsőt hatalmas teremben emeletes priccseken pár (beteg?) otthagyt katonát látunk, ez lehetett gyűjtőtábor is, a másik rajzon, láthatóan jobb körülmények között heverészőket egy régi épület boltíves termében. Az is megállapítható a képekből, hogy először tatárok lakta földön állhatott a tábor, aztán kerültek még távolabb, már kozákok által őrzött táborba.

A képeket Helm Ödön hol ceruzával rajzolta, hol lavírozott tussal még árnyalja is a tónusokat. Öltözékükről jól felismerhetők a figurák, a foglyok kopaszon, sapka nélkül, az oroszok tányérsapkáikról és az örök jellegzetes kozák kucsmája is sokszor szerepel az egyre nagyobb hideget érzékeltető képeken. A rajzoló nem csak a maga kedvteléséből rajzolt. Képzett grafikus lehetett, aki valószínűleg a többiek szórakoztatására is készítette a képeket. Ezért is nem láthatunk nagyon komor vagy tragikus jeleneteket, az egyetlen ütleget kivéve, ahol feltehetően a foglyok maguk páholnak el maguk közül valakit. Az egyetlen temetést ábrázoló képnél viszont valószínűleg egy magasabb rangú társukat temetik. És ásatás helyszínén rajzolhatta le a sírjában fekvő tatár harcos csontvázát, a körülötte lévő kultikus tárgyakkal együtt.

Helm Ödön a Militaria.hu honlapon* az 1917-es és 1918-as gyalogsági ezredtishti névsorában önkéntes tartalékos zászlósként szerepel. Kitüntetésként bronz vitézségi érem jele van a neve mellett.

Naplójának első rajza alatt a dátum 1917 1/3, a H.Ö. monogram körül. Ez a rajz még a hadszíntéren készült, mint a következő is, amelyiken a dátum 1917 1/7. A harmadikon viszont, a már bevagonírozott katonák alatt, az 1917-es évszám mellett már nincs hónap és nap. Mint ahogy az egész naplóban végig nincsen helyszínmegjelölés sem, az utolsó rajzot kivéve, ahol a hatalmas gőzhajó oldalán a felirat: Frankfurt. Ebből tudhatjuk, hogy Helm Ödön társaival a legtávolabbi pontjáig jutott el a szibériai térségnek, ugyanis ez a német gőzhajó szállította haza Vlagyivosztokból a hadifoglyokat.

Helm Ödön rajzainak most be nem mutatott darabjait következő számunkban láthatják Kaba Eszter levéltáros közlésével együtt, aki az orosz hadifogolytáborokról, az oda hurcoltak életkörülményeiről végzett kutatásokat.

(A képeket válogatta: Stefanovits Péter)

* (www.militaria.hu/rang/ed/1917/behih.html)

http://www.magyarszemle.hu/volume/2014_6 11-12